

Yeni fay hattı harekete geçti

“Diktatöre karşı oluşturulan eylem stratejisi” demokratik seçimle işbaşına gelmiş meşru bir lidere karşı işe yaramadı. Bunu sorgulamak yerine, bu lideri ‘diktatör’ gibi göstermeye çalışmak ise karşı tepkisini hızla üretti. ‘Yedirmeyeceğiz’ ifadesiyle kayda geçen bu tepki, eylemcilere de bir şeyler öğretmeli: ‘Devrim’ şartlar olgunlaşırsa gelir; toplumu ‘devrime’ zorlamak için ‘çelişkileri keskinleştirmek’ ise eski tip siyasetin tekniğidir.

Türkiye çok hızlı iki hafta yaşadı. Bu iki haftanın Türkiye üzerinde çok kalıcı izleri olacağı açık. İki haftadır ülkenin her yanında tüm konuşma konusu bu eylemler. Eylemlerin izleri önümüzdeki iki yılda Türkiye’nin hangi koalisyonlarla ve hangi yapısal değişimle kurulacağını etkileyecek. Dahası bu eylemlerin şimdi sorun çözülse bile bir başka form ve içerikte tekrarlanacağını rahatlıkla öngörebiliriz. Bu nedenle herkesin durup bu olanlardan kendi adına ders çıkarması gerekiyor. Bunu yapmayan kesimlerin ise kaybedeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Eylemlerin asayişle ilgili boyutlarını istediğimiz kadar uzun tartışabiliriz. Ancak asıl meselelerin siyasi olduğunu unutmamak gerekir. Bu siyasi nedenlerin en önemlisi yeni oluşan fay hattı. Özellikle Suriye ve Kürt meselesi üzerinden yaşanan toplumsal gerilim 2007 koalisyonunu dönüştürerek yeni dengeleri ortaya çıkardı. Daha önce ‘çözümçüleri karşı endişeliler’ şeklinde tarif ettiğimiz bu yeni fay hattının ilk harekete geçtiği an oldu Gezi eylemleri. Suriye krizi nedeniyle Alevilerin, Caferilerin, Nusayrilerin, üçüncü dünyacı sol grupların, İrancı İslamcılarının hükümet karşıtı bir noktaya geçmesi bu fay hattının önemli bileşenlerinden birisi. Suriye’nin çabaları ile Nusayri-Alevi kimliğinin ayrılaştırılma çabalarında kısmen de olsa başarı sağlanması, bir duygu birliğinin oluşturulması kayda değer. Bir takım illegal sol grupların Suriye krizi ile birlikte imkanı ve hareketliliklerinin artması, Başbakan Erdoğan’ın üslubunun bazı kesimlerde rahatsızlık yaratması, ulusalcıların adeta paralel bir evren kurarak neredeyse militan bir üslupla anti-hükümet noktasına gelmesi, Erdoğan’dan rahatsız olan bazı kesimlerin ‘üslup’ meselesini siyasi hesaplamada asli bir sorun gibi kodlamayı başarması da bir başka etken. Liberalerin anayasa tartışmaları nedeniyle yaşadıkları rahatsızlık, içki reklamları ile ciddi gelir kaybına uğrayan reklam ajansları ve medyanın meseleyi ‘laiklik’ ve ‘yaşam tarzı’ şeklinde kodlamayı başarması, başkanlık sistemine karşı olan kesimlerin mobilize olması, Cemaatin muhalefet tarzını değiştirmesi bu yeni fay hattının diğer bileşenleri. Gezi eylemleri bu fay hattını harekete geçirdi. Özellikle kriz yönetimindeki sorunlar, polislin aşırı güç kullanımı, iletişim stratejisindeki aksaklıklarla birleşince fay hattının erken ve beklenenden daha da güçlü bir şekilde harekete geçmesinin nedenlerinden. Diğer yanda ise daha bir başka koalisyon oluşmuştu. En basit haliyle BDP çizgisinin eylemlere mesafeli durması fay hattını gösteren bir işaret. Bu nedenle bu gelişmelerin denk düştüğü siyasal aksı toplumsal dikkate alarak ama bu siyasi ittifaklardan ayrı düşünmemek gerekir.

Eylemlerin içi-dışı

Gezi eylemlerine dair analizlerin çoğunda ya içsellik ve kendiliğindencilik ya da dışsallık ve planlılık atfediliyor eylemlere. Oysa gerçek bu ikisinin ortasında. Küçük bir problemi yönetilemez hale getiren irade, eylemlerin başlangıcında peş peşe yaptığı hatalarla sorunu krize çevirmeyi başardı. Bu hatalar yapılmaya bu olay küçük bir eylem olarak kalır ancak ardındaki negatif enerji ortaya çıkmak için bir başka ve daha reel bir fırsatı beklerdi. Eğer içeride karşılığı yoksa hiçbir dış güç Türkiye gibi bir ülkede bu kadar geniş çaplı

bir eylemi organize edemez. Bu nedenle bu ikisinin denge noktasına bakmak gerekir. Arap baharı benzetmeleri de sorunu doğrudan dış müdahaleye bağlamak da bu nedenle eksiktir. Tahrir Taksim değil çünkü Türkiye’de bu ülkelerdeki gibi temsil krizi, ekonomik kriz, sosyal sorunlar, siyasi meşruiyet problemi, işsizlik ve demografik kriz yok. Bunlar olsaydı eğer, bu eylem dalgası gerçekten bir devrime rahatlıkla dönüşebilirdi. Aslında siyasi iktidarı kaygılandırmaya gereken de bu kadar reel sorunun olmadığı bir bağlamda böyle bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmıştır. Bu da iç sorunların daha çok yukarıda bahsettiğim fay hattıyla biriken negatif enerji ile ilgili olduğunu gösteriyor. Bundan çıkarılması gereken sonuç, dışarıya dönük, dışarı ile iletişim kurabilen bir dönüşümün gerekliliğidir. Öte yandan tüm bu sorunlar olsa dahi, bir siyasi hareketliliğin bu kadar örgütlü ve hızlı gelişmesi de kendi kendine gerçekleşmez. Bu noktada da komplo teorilerine gitmeden, uzun süredir devam eden Batı merkezli aktivizm eğitimleri, sosyal medyanın kullanımı ve internet üzerinden haritalarla lojistik idaresinin sağlanması gibi edinilen ‘kabiliyetlerin’ önemini görmek gerekir. Sırbistan Miloseviç karşıtı Otpor’dan Arap Baharı’na 15 senedir birçok ülkede, binlerce akademisyen, araştırmacı, stratejist ve eylemcinin üzerinde çalıştığı eylem çeşitleri, eylem stratejileri bir kaç ‘masum aktivist’in ürettiği akıldan daha fazlasını içeriyor. Bu çabaların hem meşru hem de yasal olduğu açık. Ancak bu taktik ve stratejilerin ‘orantısız zeka’ denilerek kendiliğindenci bir doğallığa hasredilmesi de, bizim zekamıza karşı ‘orantısız güç kullanımı’dır.

Siyasal toplumsala karşı

Meydandakilerin profili önemli. Gezi Parkı ile yaşananlarda bir toplumsal mesajın olduğu da açık. İlk defa eyleme katılan çok sayıda ismin olduğu meydan da, yeni bir kesimin aktive olduğu, bu kesimin de Ak Parti’nin yarattığı ‘Yeni Türkiye’nin parçası olduğunu kabul etmek gerekir. Doğru teşhis edilemezse bu dip dalganın ileride ciddi siyasi maliyet üreteceğini de öngörebiliriz. Zaten eylemleri diğerlerinde ayırarak toplumsallaşmasını sağlayan da bu dinamik oldu. Ak Parti’nin yarattığı Yeni Türkiye’nin ortaya çıkardığı yeni toplumsallık, statüko güçleri ile mücadele etmeye alışık siyasi iradeyi tam anlamıyla zorladı. Tabiri caizse düzenli ordunun gerilla karşısında bocalaması gibiydi siyasi iradenin yaşadığı şaşkınlık. Bu toplumsallık orada, üstelik Gezi eylemi ile geleneksel siyasi kimliklerle yaklaşarak daha siyasallaştı ve tecrübe kazandı. O nedenle bu yeni kimlikler Gezi öncesi durumdan daha güçlü olarak çıktı. Eğer bu kimlikler özgünlüklerini koruyarak devam ederlerse siyasette yeni alan açabilirler. Eğer bu karşılaşma sonucunda eski siyasi kimliklere angaje olurlarsa kendileri de silinirler. Taksim Dayanışması’nın Gezi Parkı’ni temsil edip etmesi sorusu aslında bu dinamiğin geleneksel kimliklere direnişini gösteriyor. Eğer eski siyaset bu yeni toplumsallığı daha çok gererse Gezi’de kuru-

Nuh Yılmaz

Star Gaz. Dış Hab. Müd.

lan ittifak dağılır. Zira siyaset plebisit tavrı ve müzakereye oturmasıyla yeni toplumsallık ile eski siyasallığı ayırarak, yeni toplumsallığı kuşatacak bir yönetme stratejisi geliştirmeye çalıştı. Tam da bu noktada yeni toplumsallığın müzakereye yakın ve minimalist, eski siyasallığın ise uzlaşmaz ve maksimalist tutumu ile Gezi’de bir temsil krizi yarattı. Eğer siyasi iktidar bu yeni yönetim stratejisini yeni anayasaya eklemeyebilir ve başta tekniklerle bunu tabana yayabilirse yeni toplumsallığı kendi lehine çevirebilir. Öte yandan toplumsallığı abartarak, bunun üzerinden siyasi rant kavgasına girmek ve psikolojik üstünlük kurmaya çalışmak da tersinden yarıltıcı bir tavır olacaktır. Bu eylemlerin 2007 Muhtıra eylemlerinden farklı olduğu açık. Ancak eylemlerin taşıyıcı çoğunluğunun 2007’de meydanlara inen kesimler olduğu gerçeğini, anti-Erdoğan bir çizgide birleştiğini de görmek gerekir. Zaten Gezi’nin 2007’den farkı, bu dışarıdaki siyasal kimlikleri geleneksel kimliklerle ittifaka sokabilme ve birlikte eylemlileştirebilme becerisidir. Buna bir de eylemlerin gün geçtikçe değişen profilini ve başka şehirlerde değişen içeriğini de katmak gerekir. Ancak bundan yola çıkarak bir ‘Gezi Cenneti’ tarif etmek, daha meydanları sadece ulusalcı-sol ittifakla bir tutma tavrından farklı değil. “Yeni gençler, yeni taleplerle geliyor” şeklinde heterojen bir toplumsal kategoriyi, homojen bir siyasallık şeklinde tanımlamak eylemleri doğru okuyamayan bir başka tavidir. Kendi yapamadığı muhalefeti üstlenen yeni kimliklere toplumsal muhalefet yükünü boca etmek, bu kesimleri ezerek, hayal kırıklığı yaratacağıdır. O nedenle analizlerde toplumsal-siyasal ayrımı kadar bu ikisinin geçişliliği üzerinden de okumak gerekir.

Gerçeklik duygusuna saldırı

Gezi eylemlerinin topluma en büyük zararı ise gerçeklik duygusuna yapılan intihar saldırısıdır. Eylemlerin ilk gününde medyanın eylemleri vermemesinin bundaki katkısı inkar edilemez. Ancak bu bile uluslararası tecrübeye sahip gazetecilerin hiç bir şekilde doğrulanmayan ölüm ya da kimyasal silah kullanıldığı iddialarını sosyal medya üzerinden yaymaya mazeret teşkil edemez. Bu eylemler ileride gazeteci-eylemci mesafesini negatif bir şekilde iptal etmesi nedeniyle de tartışılacak. Bunun da ötesinde özellikle Suriye krizi üzerinden oluşturulan ‘yankı odası’ ile dezenformasyon konusunda profesyonelleşen grupların Gezi kampanyasına aktif olarak katılması tam bir ‘gerçeklik’ sorunu yaşanmasına yol açtı. Bu noktada artık kimin kabahati olduğunu tartışmak da anlamsız hale geliyor. Hükümetin bu konuda sorumluluğu üzerine alıp güvenilir haber kaynağı olarak kendi itibarını yeniden ve ivedilikle inşa etmek zorunda olduğunu hatırlatmak gerekir. Hızlı yalanlama ve ispatlama mekanizmaları ile oluşturulacak bir iletişim stratejisi bu açıdan birincil önemdedir. Aksi halde “Aydınlık’ın Uluslaşması” sorunu ile karşı karşıya kalabiliriz ki bu da oldukça ciddi bir güvenlik sorunu demektir. Bu açıdan ne kadar

eleştirilirse eleştirilsin Vali’nin twitter açıklamaları bu konuda atılmış doğru adımlardan birisidir.

Polis reformu

Eylemlerin patlamasına yol açan anı yeniden hatırlamak gerekirse, polislin aşırı güç kullanması sorununun ivedilikle ele alınması ve düzenlenmesi gerektiği görülür. Polislin küçük topluluklarla karşı karşıya kaldığında kullandığı şiddet aşırı olsa da etki açısından sınırlı kalıyordu. Oysa Gezi eylemlerinin kitleselleşmesi, birçok farklı gruptan insanın polis şiddeti ile tanışmasına yol açtı. Özellikle bu tür uygulamalara alışık olmayan örgütsüz kesimlerin yaşadığı travmanın her halükarda siyasi bir maliyeti olacak. Bedensel acı tecrübesi şüphesiz siyasal davranışın şekillenmesinde oldukça etkili olacaktır. Bu vesile ile polis reformunun ele alınması bu tür protestoların krize dönüşmemesi noktasında faydalı olacaktır. Zira eylemlerin öncesinde polis şiddetine maruz kalan politize olmayan taraftar gruplarının da bu eylemlerde etkin rol oynaması da kısmen polislin aşırı güç kullanmadan kaynaklanıyordu.

Oryantal despot arzusu

Gezi eylemleri konusunda uluslararası basın da çarpıtma, abartma gibi yaklaşımların olması, Taksim’deki tabloya ve polislin aşırı güç kullanımına bakıldığında bir nebze olsun anlaşılır. Bu noktada enerjiyi uluslararası basın temsilinden ziyade, bu sahnelerin yaşanmasını engellemeye harcamak daha doğru bir tavır olacaktır. Televizyonun görsel mantığı, biz istediğimizden bağımsız olarak, görüntüler üzerinden çalışır. Bir başka deyişle fonda yanan bir Taksim Meydanı varken bunun nedenlerini tartışma artık televizyon mantığı açısından tali bir iş haline gelir. Bunun ötesinde uluslararası medyada Gezi olaylarının tüketilmesine baktığımızda ise İslamofobi ile oryantal despotizm imgelerinin asıl medya dilini oluşturmasını daha sorunlu bir noktadır. Türkiye’ye yaşam tarzı kendisine benzemeyen insanların yönettiği ülkeyi ‘oryantal despotizm’ olarak görmek Batı’nın bir kaç yüzyıllık bir hastalığı. Batı’nın gözünde hem Müslüman-dindar ve güçlü bir yönetici olup hem de ‘Oryantal Despot’ olmamak neredeyse imkansızdır. Burada da Batı’ya gitmeden, içerideki aktörlerin ‘diktatör’ ifadesini hovardaca kullanarak, Batı medyasını bu önyargıda fersah fersah geçmesi çok daha sorunludur. İçeriden yapılan ‘diktatör’ ve hatta şark kurnazlığı ile Mübarek’le Erdoğan’ı ayılaştırarak Batılı gözü etkileme amaçlı kullanılan ‘Firavun’ ifadeleri, Batı’nın ‘oryantal despot’ arzusu ve Taksim görüntüleriyle birleşince, Batı medyasına bu pası gole çevirmek kaldı.

Gezi eylemlerinin ivme kaybetmesinin nedeni benzeri eylemler için geliştirilen stratejilerin meşruiyeti sorunlu ‘diktatör’ü hedef alma üzerine kurulmuş olmasıdır. Diktatöre karşı oluşturulan eylem stratejisi demokratik seçimle işbaşına gelmiş meşru bir lidere karşı işe yaramadı. Bunu sorgulamak yerine, bu lideri ‘diktatör’ gibi göstermeye çalışmak ise karşı tepkisini hızla üretti. ‘Yedirmeyeceğiz’ ifadesiyle kayda geçen bu tepki, eylemcilere de bir şeyler öğretmeli: ‘Devrim’ şartlar olgunlaşırsa gelir; toplumu ‘devrime’ zorlamak için ‘çelişkileri keskinleştirmek’ ise eski tip siyasetin tekniğidir.

nyilmaz@stargazete.com

